

найпотужнішою пропагандистською зброєю. Сьогодні перші місця у комунікаційних засобах посідають телебачення та Інтернет.

Ми докладно зупинились на існуючих наукових підходах до вивчення феномена пропаганди, визначенні її як наукової категорії, її якостей як соціального явища сучасного суспільства для того, щоб довести, що пропаганда – найпотужніша комунікація, що існувала та існує протягом історії людства та використовується для впливу на мислення і вчинки людей.

Таким чином, пропаганда як комунікаційна система поширення політичних та інших ідей має свою структуру, специфічні методи та прийоми. Для докладного дослідження пропагандистських засобів у подальшому автор звернеться до вивчення історико-культурних і політико-економічних аспектів виникнення феномена нацистської пропаганди як найбільш цікавого соціально-політичного та інформаційного явища ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнатюк О. Из истории американской коммуникологии и коммуникативистики:

Гарольд Лассуэлл (1902-1978) [Електронний ресурс] / О. Л. Гнатюк // Сборник научных трудов „Актуальные проблемы теории коммуникации”. СПб. – Изд-во СПбГПУ, 2004. – С. 11-20. – Режим доступа: www.russcomm.ru/rca_biblio/gnatuk.shtml

2. Липпман У. Общественное мнение: [пер. с англ. Т.В. Барчуновой и редакторы перевода К.А. Левинсон, К.В. Петренко] / У. Липпман. – М.: Институт Фонда „Общественное мнение”, 2004. – 384 с.
3. Бернейс Э. Пропаганда / Э. Бернейс – М.: Изд-во: Hippo Publishing LTD, 2010. – 176 с.
4. Русич Д. Йозеф Геббельс. Последние записи. Тирания / Д. Русич. – Смоленск: АСТ, 1993. – 418с.
5. Гаджиев К. Пропаганда и внушение [Електронний ресурс] / К.С. Гаджиев, Г.С. Джужуэтт, В. О'Доннел // Реферат. – М., 1988. – Режим доступа: www.psyfactor.org/lib/propaganda13.htm
6. Засурский Я. Стереотипизация как метод пропаганды [Електронний ресурс] / Я. Н. Засурский // Техника дезинформации и обмана. Под ред. Я.Н. Засурского. – М.: Изд-во „Мысль”, 1978. – Режим доступа: www.psyfactor.org/lib/stereotype10.htm

УДК 330.342.172

Новіков М.М.

Харківський інститут бізнесу та менеджменту

КРИЗА НЕОЛІБЕРАЛЬНОЇ МОДЕЛІ КАПІТАЛІЗМУ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЛІВОЇ ІДЕЇ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Ліва ідея безсмертна, доки існуватиме соціальне розмежування. На тлі поглиблення світової економічної кризи та, відповідно, погіршення умов життя населення західноєвропейських демократичних, ще не так давно впевнених у своєму благополуччі, країн, полівиння суспільної думки стає загальною світовою тенденцією. Україна не є винятком у такому світовому тренді.

Ключові слова: капіталізм, неолібералізм, ліва ідея, соціалізм

Новіков М.Н.

КРИЗИС НЕОЛИБЕРАЛЬНОЙ МОДЕЛИ КАПИТАЛИЗМА И ПЕРСПЕКТИВЫ ЛЕВОЙ ИДЕИ В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ

Левая идея бессмертна, пока будет существовать социальное разграничение. На фоне углубления мирового экономического кризиса и, соответственно, ухудшения условий жизни населения западноевропейских демократических, еще не так давно уверенных в своем благополучии, стран, полевение общественной мысли становится общей мировой тенденцией. Украина не является исключением в таком мировом тренде.

Ключевые слова: капитализм, неолиберализм, левая идея, социализм

Novikov M.

**CRISIS OF NEOLIBERAL MODEL OF CAPITALISM AND
PROSPECTS OF THE LEFT IDEA IN CONTEMPORARY UKRAINE**

The left idea is immortal, while there will be social differentiation. On a background deepening of world economic crisis and, accordingly, worsening of terms of life of population West-European democratic, yet not so a long ago sure in the prosperity, countries, shift to the left of public idea becomes a general world tendency. Ukraine is not an exception in such world trend.

Key words: capitalism, neoliberalism, left idea, socialism

Останні кілька століть, коли пересування людей по всій поверхні Землі ставали все більш можливими та економічно виправданими, людство поступово усвідомлювало соціальний світ як складно побудовану систему. Інтенсивність соціальних взаємодій посилювалась завдяки винаходам у сфері зв'язку та транспорту. І цей процес відбувався переважно під знаком західної технологічної цивілізації, що дозволило зрештою американо-європейському суспільству, яке утверджувалося на засадах ліберально-демократичних і ринкових цінностей, „очолити” подальший глобалізаційний рух, перебравши на себе всі права на встановлення стандартів в економіці та міжнародній політиці. Після колапсу радянської соціалістичної системи, у якій найбільшою мірою була реалізована ліва ідея, нерозривно пов'язана з колективізмом і рівністю, „новий світовий порядок” знаменував собою початок глобалізації як цілеспрямованого, регульованого процесу. Розпад СРСР як „останньої девелопментської держави” (І. Валлерстайн) [1, с.153] був насправді „крахом лібералізму як ідеології” [2, с.65] і припав на час відмови більшості країн від ідеї девелопменталізму та взяття на озброєння неолібералізму*, причому

прийняття його у якості державної ідеології у багатьох країнах спричинило багато проблем [1, с.156] як економічного, так і політичного характеру.

Понад двадцять років тому незалежна Україна офіційно започаткувала трансформаційні перетворення, метою яких був демонтаж тоталітарної системи і розбудова у сучасних формах капіталістичного суспільства. Відтоді всі президенти й уряди країни почали керуватися принципами економічного та політичного лібералізму. Головними функціями буржуазної влади України як частини капіталістичної світо-системи тепер стали захист інтересів капіталу та створення умов його розширення і самовідтворення. Інші функції держави, в тому числі соціальні, є також важливими, але похідними від вищезазначених. Причому ступінь складності трансформаційного процесу визначається, як зауважили І Ейдельман та Д. Войтович, історичною тривалістю соціалізму” [цит. за: 3, с.7]. Спробуємо з'ясувати, чи є у сучасному українському суспільстві, соціально-політична система якої функціонує на засадах неолібералізму, запит на соціалістичні, соціал-демократичні ідеї та будь-які перспективи на їхню реалізацію. Чи може бути ліва ідея покладена в основу ідеології виходу з сучасної кризи?

У той час як Україна активно позбавляється від залишків соціалізму (за рахунок більшості населення), західноєвропейський капіталізм, політична система якого, отримала назву „постдемократія” (коли демократія не встигає за темпами економічної глобалізації, а політичний вакуум заповнюється глобо-корпораціями – К.Крауч) [4, с.46-47], сьогодні, потерпаючи від чергової хвилі економічної кризи, теж став на шлях наступу на соціальні права трудящих. Але перед тим була тривала й багата історія розвитку капіталізму як економічної системи та соціал-демократії як політичної ідеології, гаслом якої є перехід до соціально

* Однією з перших груп, яка заклала основи неоліберальної теорії, було Товариство Мон-Перелин, що об'єдналося в 1947 р. навколо австрійського філософа Ф. фон Хайєка. Серед інших учасників були К. Поппер, Л.фон Мізес і М. Фрідман. Теоретичні підвалини неолібералізму пов'язані з монетаризмом, а також працями Р. Манделла, М. Флемінга та ін. Його головна ідея: інтенсифікація і всесвітнє поширення вільного ринку не лише на весь світ, а й не всі сфери суспільного життя, у чому й виявляється принципова спорідненість із глобалізацією. Голова Федеральної Резервної системи США П. Волкер і прем'єр-міністр Великобританії М. Тетчер, президент США Р. Рейган мали безпосереднє відношення до того, що доктрина неолібералізму перетворилася на головний принцип економічного мислення й менеджменту.

справедливого суспільства шляхом реформування буржуазного.

На початку ХХ ст. російські та німецькі соціал-демократи звинувачували В. Леніна в „ультрацентралізмі” його проекту побудови партії та доводили, що революція це „процес історичного розвитку”, а не свідомо організований за задалегідь розробленим планом акт. Правими, як відомо, виявилися і більшовики і меншовики. Перші – довівши, що жорстка партійна дисципліна, вмотивована найсильнішими прагненнями більшості народу ідеологія та політична воля лідера революційної партії В. Леніна можуть здійснити соціальний переворот, і другі, які додержувалися тієї частини марксизму, що вказувала на можливість ненасильницьких методів боротьби за соціалізм і його побудову лише після визрівання для цього об’єктивних умов на буржуазному етапі розвитку Росії. І все-таки в умовах недозрілого капіталізму революцію було здійснено тому, що як зазначає англійський учений Е. Карр, „незрілий капіталізм, який щойно народився, легко піддавався першому натиску революції” [5, с.56]. Як відомо, СРСР завдяки прискореній індустріалізації і за рахунок усередненого матеріально-економічного забезпечення більшості населення демонстрував відносну соціально-політичну стабільність та досить переконливу систему соціальних гарантій трудящим. Але позитивного ресурсу переваг радянської політичної системи, не зважаючи на неодноразові спроби еволюційного реформування, не вистачило для його пролонгування.

Розпочата політична трансформація після здобуття політичної незалежності несла у собі недоліки попереднього устрою, що у поєднанні з відсутністю планів і державних інституцій для системних перетворень та дієздатної реформаторської еліти ускладнювало суспільно-економічну перебудову. Звідси численні помилки та прорахунки, невпевненість у здійсненні управлінських рішень. У цьому контексті, вказує А. Гальчинський слід урахувати й сформовану впродовж радянського періоду „антиринкову, колективістську психологію людей, відсутність навичок і традицій ринкових відносин між суб’єктами господарювання” [3, с.9]. Більше того, – і це дуже важливо з точки зору розуміння як неолібералізму, так і лівої ідеології у пострадянських країнах, – погоджуючись з тезою російського філософа Н.М. Чуринова про існування двох протилежних проєктів суспільства (індивідуалістичного і

колективістського), можна припустити, що лібералізм, який виник у рамках індивідуалістичного типу культури, при перенесенні у соціум з колективістськими традиціями й менталітету, „неспроможний забезпечити існування й розвиток цього суспільства у вигляді цілісної самодостатньої системи” [6, с.8].

Глобалізація сприяла небаченому поширенню в світі неоліберальної економічної доктрини, яка ставить вільний ринковий обмін в основу всіх людських відносин, абсолютно лібералізує економічне життя, звільнює капітал від контролю держави та суспільства. Найбільш ортодоксальна модель неолібералізації передбачає відсторонення держави від втручання в економіку з одночасним зменшенням зобов’язань держави щодо соціальних гарантій громадянам. За такою моделлю здійснювалися і ринкові реформи в Україні. Російський публіцист О. Казінцев справедливо вбачає у неолібералізмі як найасоціальнішій формі капіталізму головну причину майбутньої загибелі „нового світового порядку” [7, с.205], а відомий американський учений І. Валлерстайн ще у 2001 р. в інтерв’ю журналу „Експерт” запевняв, що капіталізм переживає системну кризу і „йде боротьба за те, що прийде їй на зміну” [8]. І це вже напевно не буде неоліберізм як державна ідеологія, оскільки люди переконалися, що він „не „чарівна паличка”, яка дозволить їм перетворитися, приміром, на Данію” [1, с.156].

Період з 1991 по 2004 роки в Україні був етапом, коли структурні зміни у соціально-економічній сфері (перш за все завдяки несправедливій приватизації суспільної власності) на тлі політичної демократизації були підпорядковані логіці неолібералізму. Але малий і середній бізнес, який з’явився у цей період, був ще надто слабким, щоби висувати вимоги швидко зміцнілим олігархічним групам, приватизувавши державну владу. Більшість же населення лишилася за межею бідності і чим далі, тим виразніше негативно оцінювала капіталістичну реальність, мимоволі порівнюючи його з соціалістичним минулим, який забезпечував стабільне життя без кричущої соціальної поляризації. Коли уникнути зіткнення інтересів, з одного боку, імпортно- і експортноорієнтованих фінансово-промислових груп між собою, а з іншого – між новим середнім класом і державною корумпованою бюрократією, не вдалося, стався той самий вибух („помаранчева революція”), яким

скористалися перш за все зовнішні геополітичні гравці, які певною мірою підігрівали необхідні для цього настрої та матеріально заохочували безпосередніх виконавців. Після закінчення „помаранчевої” епохи економіка країни залишилася в руках олігархів, за заявами про реприватизацію стояли лише спроби перерозподілу ринку, при цьому не йшлося навіть про землю, виробничу демократію та соціальний діалог

Щодо об’єктивних умов „помаранчевої революції” А. Гальчинський вказував, що її головною функцією „був демонтаж основних підвалин комунізму, реалізувавши яку, ця модель повною мірою себе вичерпала. У такій ситуації не було забезпечено своєчасного переходу до якісно нових демократичних принципів суспільного прогресу, створення системи противаг небезпечній загрозі системної бюрократизації суспільства” [3, с.24]. А як кореспондується самі поняття та явища „капіталізм” і „демократія”, адже теоретики неолібералізму, констатує Д. Харві, взагалі з підозрою ставляться до демократії, яку вважають розкішшю, можливою лише у відносно стабільних суспільствах і за наявності стійкого середнього класу [9]? На це дає відповідь відомий фінансист Дж. Сорос: „Капіталізм потребує демократії як своєї противаги, оскільки сама собою капіталістична система не виявляє тенденції до руху в напрямку зрівноваженого стану”, „Капіталізм і демократія дотримуються різних принципів” [10, с.25, 132]. Британський професор соціології К. Крауч підкреслює: „Те що у відносинах між капіталізмом і демократією існує певна напруга, може стати одкровенням для тих, хто ... використовує ці терміни як синоніми, але ця напруга фундаментальна в тому, що стосується аспектів захищеності при здійсненні трудової діяльності. ...І ця напруга не може бути усунена повністю, а лише управлятися шляхом зміни одна за одною моделей, „кожна з яких зношується і потребує заміни на щось нове” [4, с.162].

Отже, поняття „капіталізм” і „демократія” не є взаємозалежними і співіснують в антагоністичному симбіозі. Тобто, якщо максимально спростити, то це співіснування вимушене – і взаємодія підприємців будь-якого калібру, і найманих працівників (народовладдя). Втім, реальність набагато складніша, і середній клас, який в Україні ще не встигнув стати на ноги і набути якісних характеристик за західними

стандартами тобто стати опертям того самого „зрівноваженого стану” буржуазного громадянського суспільства, вже починає вимиватися зі сфери виробництва у сферу послуг, але саме він під час „помаранчевої революції” і після неї пробує свої сили, намагаючись впливати на реальну політику з метою досягнення більшої соціальної справедливості. Втім не дивлячись на масову підтримку підприємницьким середовищем (переважно малого й середнього бізнесу) кандидата в Президента В. Ющенка у 2004 р., „помаранчева революція” в Україні так і не стала буржуазною. Нова влада стрімко дистанціювалася від буржуазії, як від класу суспільства. І це незважаючи на наявність надзвичайно великої кількості буржуа серед представників нової влади [11, с.136]. Згідно зі статистикою, зауважував у травні 2005 р. політолог Д. Видрін, кількість мільярдерів (поки що гривневих) у парламенті щорічно збільшується на 5-10%. „Бізнес завжди прямує туди, де вища норма прибутку” [11, с.46]. І поки це триватиме, ліва ідея буде популярною у соціумі**, що підтверджують гасла, програми партій, що відносять себе до лівого політичного спектру (і не тільки) та намагання врахувати це у державній соціальній політиці (у вигляді так званих соціальних ініціатив), щоправда, здебільшого з метою знизити гостроту вражаючої поляризації суспільства, що є наслідком не лише суто економічних прорахунків, а й надзвичайно високого рівня корупції (остання, за висловом К. Крауча, є важливим показником того, що демократія хвора [4, с.25].

Однак у ліберальній ідеології і сьогодні є свої захисники, у яких є також, на перший погляд, досить ґрунтовні аргументи. Так, професор Гарвардського університету А. Алесіна відстоює думку, що для соціальної стабільності набагато важливіше боротися не з нерівністю як такою, а за зменшення бідності. Тому ліві економісти та політики мають боротися з неефективним урядом. Необхідна система вільного ринку, в тому числі й ринку праці. Втручання держави в економіку має бути невеликим. Іншими словами, капіталізм, на його переконання, – це соціально відповідальна система, з необхідними грошовою допомогою по безробіттю та прогресивне оподаткування [13].

** Полівіння відзначається навіть у християнському дискурсі [див.: 12]

А. Алесіна разом із співавтором Ф. Джавацці у книзі „Лібералізм – це ліва ідея” намагаються довести, що лібералізація ринку праці за підтримки безробітних привела б до того, що молоді, але малозабезпечені люди, мали б переваги перед добре захищеними робітниками похилого віку. Соціальну нерівність все одно неможна знищити шляхом тиску на конкуренцію та заважаючи ринку самому встановлювати рівень оплати, головний ворог не нерівність, а бідність [див.:14]. Тобто виявляти справедливість для одних (молодих) за рахунок несправедливості щодо інших (пенсіонерів) – цілком у дусі етики неолібералізму.

Неоліберальний варіант капіталізму, реалізований в Україні, вивільнив ті економічні та суспільно-політичні сили, які при потуранні політичного керівництва країни, внутрішня й зовнішня політика якого підпорядкована інтересам вітчизняної та транснаціональної фінансово-банківської олігархії, наближають можливість повної втрати залишків суверенітету. Україна, вмонтована у глобальну систему, виявилася слабою ланкою у світовому господарстві. За визнанням Андрія Ключова (травень 2011 р.), Україна втратила за час світової кризи 15% національного виробництва. „Швидко й ефективно рухатися вперед ми можемо, лише об'єднавшись навколо амбіційних цілей – за найближчі 5-7 років ми маємо докорінно перетворити країну” [15]. Проте реалізація цих амбіційних планів на практиці пронизана ідеями й принципами неолібералізму, згідно з якою продовжується дерегуляція, приватизація та вихід держави зі сфери соціального забезпечення, а відтак нічого не вказує на те, що в Україні може змінитися вражаючий розрив у доходах 10% найбагатших і 10% найбідніших, який становить понад 30 разів, і той факт, що 50 сімей володіють 85% національних активів і доходів від них. І це, безумовно, разом із соціальним песимізмом, є живильним ґрунтом для лівої ідеології.

Директор аналітичної групи Da Vinci AG Анатолій Баронін в інтерв'ю газеті „Дзеркало тижня” у вересні 2011 р. підкреслював: світова економічна криза свідчить швидше за те, що нинішній порядок відходить у минуле. Світ перейде до політики економії та зниження соціальних стандартів, що у свою чергу призведе до різкого розшарування суспільства. Багаті країни стануть біднішими, а бідні – ще біднішими. Фактично сьогодні склалася ситуація, що нагадує

боргову кризу після Першої світової війни. І вихід з цієї ситуації А. Баронін вбачає у поверненні в економічній політиці до протекціонізму або глобальній перебудові економічних інститутів. Але перший шлях чреватий війною, а другий – вимагає спільних узгоджених зусиль [16]. І – додамо – глибокого аналізу помилок і досягнень минулого (як радянського, так і вже незалежного існування), вироблення ідеології виходу з кризи та подальшого розвитку. І перш за все має бути переглянута взята на озброєння з 1991 р. ідеологія ринкового фундаменталізму, поширення якої на всі сфери життя, вже дає наочні докази можливого колапсу капіталістичної системи як такої у недалекому майбутньому. Засновник і багаторічний голова Всесвітнього економічного форуму Клаус Шваб дійшов такого глобального висновку: капіталізм „зжив себе і абсолютно не вписується у модель сучасного світу” [цит. за: 17].

„Ми маємо шукати спосіб зберегти динамізм і підприємливість капіталізму, – закликає К. Крауч, – водночас перешкоджаючи компаніям і їхньому керівництву набувати надто великого впливу, несумісного з демократією” [4, с.132] і водночас запевняє: „Ніхто не збирається переходити до соціалізму, а оскільки для збереження капіталізму необхідно мати впевнених споживачів, то режим приватизованого кейнсіанства збережеться, хоча й у перетвореному вигляді” [4, с.189]. Яким чином можна перешкодити повільній ентропії демократії, сповзанню її до постдемократії, одним із найсерйозніших симптомів чого є вивищення корпоративної еліти, яка має прямий доступ до політичної влади? Причому, як указує К.Крауч, боротьба з егалітаризмом, безсумнівно, є однією з ключових політичних цілей корпоративних еліт. Ось чому, переконаний він, необхідна політика стримування корпоративної еліти та її впливу, політика з реформування політичної практики як такої, аби привести до покори глобальний фінансовий капіталізм. Причому партії залишаються сьогодні ключовими гравцями з антиегалітарними тенденціями постдемократії. Але вимагати цього сьогодні неможливо, оскільки межі міжнародного світоустрою, задані Всесвітньою торговельною організацією, Організацією економічного співробітництва й розвитку, МВФ та ін., дозволяють усувати всі перешкоди на шляху корпоративній свободі. Тож можливе майбутнє, з яким мусимо погодитись, це партнерство урядів з

соціально відповідальними корпораціями [4, с. 72,131,132,139, 190-191]. Та чи погодиться на це населення?

Корпоративній еліті, що уособлює цілі, мораль, ідеологію самозбереження класу крупного капіталу протистоїть не лише сукупний найманий працівник з відповідними цілями, мораллю, ідеологією (соціал-демократичною, соціалістичною, комуністичною), а й представники дрібного й середнього бізнесу, які за певних умов (приміром, тотальне зниження рівня життя основної маси населення, наступ на свободу слова та права громадських організацій тощо), а саме – „революційної ситуації” можуть стати некерованою/керованою вибуховою силою, здатною або відкинути суспільство назад (до авторитаризму, тоталітаризму), або народити у соціально-політичному сенсі „щось нове” (і яким воно буде, поки що ніхто не знає, безперечно одне: підготувавши необхідні передумови для утвердження постіндустріального, інформаційного, суспільства, капіталізм почав себе заперечувати). У будь-якому разі, зрозуміло, революції не бажає ніхто – ані колишні радянські країни, ані так звані країни сталої демократії.

Ліва суспільна думка шукає вихід із складної ситуації, намагаючись формулювати різні варіанти нового соціалізму. Розуміючи, що „старий соціалізм” радянського типу надто обтяжений такою кількістю недоліків, що про його реставрацію вже не йдеться, а досить успішна свого часу соціал-демократична модель трансформації західноєвропейського соціалізму виявила межі свого розвитку, прихильники „нового соціалізму” вважають, що в інформаційну епоху склалася нова, віртуальна, реальність, у якій людина, з одного боку, завдяки інформаційним мережам є надзвичайно вільною, а з іншого – потрапляє в інформаційну залежність. Визріває нова соціальна структура суспільства, в якій людина – користувач Інтернету – пов’язана з тисячами такими ж користувачами по всьому світу. Трансформуються відносини власності, які стають дедалі більше безособовими, змінюються й суспільні й державні інститути, але при цьому роль окремого індивіда, його духовні цінності, відповідальність у реальному і віртуальному соціумі зростають. Магістральний шлях до нового соціалізму, вважає заступник директора російського Інституту розвитку громадянського суспільства та місцевого самоврядування І. Константинов,

позбавлений реставраційних ілюзій, це: соціально-економічний розвиток, всебічна демократія та побудова незалежного громадянського суспільства [18].

Серед освіченої російської молоді популярною є концепція „постмодерністського соціалізму”, у систематизованому вигляді представлена О. Дугінім у статті „Новий соціалізм”. Концепція в цілому являє собою певний мікс різних точок зору на соціалізм. Проте, як слушно зауважує, І. Константинов, марксизм залишається, мабуть, єдиним соціалістичним вченням, який містить опис технології подолання капіталізму та переходу до соціалізму. Але завданням для сучасних соціалістів є глибока ревізія марксизму з метою з’ясування ступеня відповідності вчення та його новітніх інтерпретацій вимогам сьогоденного етапу класової боротьби. І цей процес має бути перманентним [18]. Зауважимо, що й українська соціально-економічна ситуація не обіцяє у найближчому майбутньому позитивних змін на краще при збереженні неоліберальної політики, що об’єктивно посилює інтерес до партій лівого спрямування і насамперед – до комуністів.

Сьогодні соціалістичною риторикою користуються майже все учасники передвиборних парламентських змагань. Але, зрозуміло, що вони не зможуть повністю перехопити соціальні програмні настанови та ініціативи лівих (переважно КПУ, програма яких пропонує конкретну систему антикризових заходів, здатних відродити економіку в цілому, а не окремих галузей чи корпорацій), аби приборкати можливе наростання хвилі справедливого протесту більшості зубожілого населення та не допустити якісної зміни складу парламенту за рахунок збільшення частки лівих у ньому. Але, на наш погляд, саме в останньому випадку може розпочатися реальна політична модернізація, а не так зване реформування, яке більше нагадує виконання передвиборних обіцянок партії влади не своєму електорату, а зовнішнім впливовим політико-фінансовим силам. Як відомо, самий смисл демократії полягає у тому, щоби правляча еліта максимально враховувала інтереси громадян, але в умовах зовнішнього керування, вона може прислухатися передовсім до своїх „кормачів”, які переслідують свої геополітичні та економічні інтереси і яким набагато легше впливати не на все суспільство, а на його еліту. Це багато в чому пояснює її поведінку у всіх питаннях

внутрішньої та зовнішньої політики як агентів захисту неоліберальних цінностей у глобальному масштабі. І, мабуть, лідер КПУ П. Симоненко правий, пояснюючи голосування далеко не багатой частини населення за представників буржуазних партій тим, що, по-перше, в країні встановлена інформаційна диктатура крупного капіталу, а по-друге, фактично всі правочентристські, праві та праворадикальні партії йдуть на вибори під гаслами лівої спрямованості [19]

Глобальна економічна криза триває вже чотири роки, що пояснюється небажанням урядів іти на поступки найманим працівникам. Практика країн капіталістичного центру „жорсткої економії” за рахунок населення, яка нав’язуються міжнародними фінансовими інститутами колишнім радянським республікам і в тому числі Україні, лише посилює кризу. Одним із її наслідків є така структурна проблема як „стиснення середніх страт”, яка сприймалась як „опора існуючої світосистеми” [4, с.138]. Європа переживає кризу, і це якраз криза неоліберальної моделі інтеграції; її затягування лише дає додатковий час на визрівання соціально-політичних змін. Капіталізм має пройти шлях від спроб врятувати стару модель до встановлення нової [20]. І нова соціально-економічна та політична модель може бути і з соціалістичним обличчям, або з її елементами. Є над чим замислитись державним керманічам, оскільки коли світова система знаходиться під час кризи у точці біфуркації, як указує А. Фурсов, „не потрібний сильний поштовх, потрібний поштовх у певному напрямку. У цьому відношенні невеличка група людей може вирішити багато що” [21] – тут доречно згадка про Жовтневу революцію 1917 р.

Що може, крім соціальних потрясінь, примусити наших можновладців нарешті зрозуміти, що у міру розвитку кризи потерпають **всі** верстви населення. Зростання соціальної нерівності, а отже, й зростання попиту на соціальну справедливість природним чином актуалізує ліві ідеї і як ідеологічні засади побудови суспільства, і як спосіб виходу з системної кризи. Цим певною мірою й зумовлена активізація партій і рухів соціал-демократичного спрямування („Україна – вперед!», СДПУ(о), „Український вибір”)***, які у розпочатій виборчій кампанії

*** Як запевняє лідер партії СДПУ(о) В. Медведчук, „більшість наших громадян – соціал-демократи, тільки вони про це ще не знають” [22].

змагаються не лише з націоналістичними партіями та Партією регіонів, а й, що набагато складніше, – з КПУ, популярність якої зростає завдяки послідовності принципів позицій у сфері соціального захисту та проросійському зовнішньополітичному вектору. Можливо, у цій боротьбі поступово формулюватимуться засади нової ідеології, яка може поєднати у собі соціалістичні принципи планової економіки й гуманізму, а також елементи вільної конкуренції.

Мабуть, спонукати український політичний клас та „ефективних власників” виявити державну мудрість і спробувати налагодити справжній діалог у суспільстві з партіями і громадськими організаціями лівого спрямування для об’єднання зусиль у виробленні не лише стратегії виходу з глибокої соціально-економічної кризи, а й подальшого розвитку на засадах більш солідарного способу розподілу суспільного багатства та більшої соціальної справедливості може лише такий потужний природний стимул, як почуття самозбереження та бажання залишитися при владі. І це вже змушує полівішати не тільки передвиборну риторику всіх учасників парламентських передвиборчих перегонів (лівою термінологією користується навіть партія „Свобода”), а й саму ідеологію внутрішньої соціально-економічної політики. І тоді, напевно, деякі елементи соціалістичного минулого, можливо, стануть у нагоді. З іншого боку, як радить Д. Харві, політиці правлячих еліт у міждержавній конкуренції „розділяй і владарюй” „мають бути протиставлені спільні дії лівого крила, готового підтримати процес самовизначення та відновлення влади на місцях” [9]. Отже, є всі підстави сподіватися, що за умови спільних дій вітчизняних і зарубіжних лівих сил перспективи реалізації лівої ідеї, здатної протистояти глобальному диктату неоліберальних засад в Україні є.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валлерстайн І. Меняющаяся геополитика современной мир-системы. Лекция в Киевском национальном университете им. Т.Г. Шевченко, 1 июля 2005 г. ; пер. с англ. О. Сотниковой / И. Валлерстайн // Ойкумена. – 2005. – Вып. 3. – Осень-зима. – С.145-157.
2. Валлерстайн І. После либерализма: [пер. с англ. / Под ред. Б. Ю. Кагарлицкого] / И.Валлерстайн. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 256 с.
3. Гальчинський А. Помаранчева революція і нова влада / А. Гальчинський. – К.: Либідь, 2005. – 368 с.

4. Крауч К. Постдемократия / К.Крауч. – Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та. – Высшей школы экономики, 2010. – 192 с.
5. Карр Э. История Советской России. Кн. 1. Т.1 и 2. Большевицкая революция. 1917-1923 / Э. Карр. – М.: Прогресс. – 768 с.
6. Бухтояров М. Глобализация – путь мегаобщества / М.С. Бухтояров, О.С. Бухтоярова // История и обществознание. – Красноярск: Красноярский государственный технический университет, 2006. – С.7-10.
7. Казинцев А. Симулякр, или стекольное царство / А. Казинцев // Наш современник. – 2003. – № 11. – С. 205-223.
8. Кирьян П. Система переживает коллапс [Электронный ресурс] / П. Кирьян, П. Власов, П. Быков // Эксперт. – 2001. – 28. – Режим доступа: http://expert.ru/expert/2001/28/ex-wallerstain_58851/
9. Харви Д. Краткая история неолиберализма [Электронный ресурс] / Д. Харви. – М.: Поколение, 2007. – 288 с. – Режим доступа: <http://alexkromvel.rusfolder.net/21641399>
10. Сорос Дж. Криза глобального капіталізму: (Відкрите суспільство під загрозою) / Дж. Сорос; [пер. с англ. Р. Ткачук, А. Фролкін]. – К.: Основи, 1999. – 259с.
11. Выдрин Д. Вспоминая Артхашастру / А.Ю.Адаменко, Д.И.Выдрин. – Киев, 2006. – 208 с.
12. Каретас Дж. Конфликтующие сердца: социальная справедливость по-христиански [Электронный ресурс] / Дж. Каретас. – Режим доступа: <http://dialogs.org.ua/ru/cross/page26647.html>
13. Оверченко М. Нужно объяснить простому человеку, что либерализация – это хорошо [Электронный ресурс] / М. Овчаренко – Режим доступа: http://www.vedomosti.ru/library/news/1387657/tolko_si_stema_svobodnogo_rynka_sokraschaet_bednost
14. Алесина А. Либерализм – это левая идея / А. Алесина, Ф. Джавацци. – М.: ООО „Юнайтед Пресс”, 2011. – 172 с.
15. Клюев А. Формула украинской модернизации: взяться и сделать / А. Клюев // Зеркало недели. Украина. – 2011. – № 19. – 27 мая.
16. Сколотяный Ю. Кризис, мир и Украина / Ю. Сколотяный // Зеркало недели. Украина. – 2011. – № 32. – 9 сентября.
17. Сколотяный Ю. Анатолий Гальчинский „Конец капитализма можно с полным основанием трактовать как его триумф” / Ю. Сколотяный // Зеркало недели. Украина. – 2012. – № 4. – 3 февр.
18. Константинов И. Новый социализм и информационное общество [Электронный ресурс] / И. Константинов. – Режим доступа: <http://www.socialistinfo.ru/apriori/287.html>
19. Казнин В. Проблемы изменения общественного сознания [Электронный ресурс] / В. Казнин. – Режим доступа: http://kyiv-vestnik.com.ua/public_s1688.html
20. Колташев В. Контуры экономики будущего [Электронный ресурс] / В. Колташев. – Режим доступа: <http://hvylya.org/interview/economics2/vasilij-koltashev-kontury-ekonomiki-budushego.html>
21. Фурсов А. Конец неолиберальной эпохи: что дальше? [Электронный ресурс] / А. Фурсов — Режим доступа: <http://www.planet-kob.ru/articles/1514>
22. Медведчук В. Социал-демократия – это счастье для Украины [Электронный ресурс] / В.Медведчук. – Режим доступа: <http://medvedchuk.org.ua/viktor-medvedchuk-social-demokratiya-eto-schaste-dlya-ukrainy-2/>.

УДК 329

Власенко Т.Т.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

ЦИНІЧНИЙ ДИСКУРС СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИКИ ?

Досліджується проблема визначення цинізму в політичному дискурсі сучасної України. Зокрема аналізуються два різновиди цинізму: гіркий цинізм пригноблених, які розвінчують лицемірство влади та цинізм самих знобителів, що відкрито порушують свої ж власні принципи

Ключові слова: політичний дискурс, ідеологія, легітимність, політична сатира, соціальні мережі, цинізм.